

ЧЕСЬКА РЕСПУБЛІКА: ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ (КРАЇНОЗНАВЧИЙ НАРИС)

Р.В. Корсак

Географічний факультет, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 88000, м. Ужгород, вул. Університетська, 14, України

The article under consideration deals with the problem of the change of the orientation in economics, trade and economical and political relation ships in the Czech Republik during 1993-1999 and cooperation with the European Union.

Вступ. У минулому Центрально-Східна Європа, до якої належить Чехія, була нестабільним регіоном, в якому дуже повільно розв'язувались національно-державне самовизначення та міждержавне розмежування етносів. Упродовж XX ст. Центрально-Східна Європа зазнала низки територіально-державних перетворень, що супроводжувались утворенням нових держав.

Протягом вісімдесятих років XX ст. в Центрально-Східній Європі йшла запекла геополітична „остання битва” часів холодної війни. В результаті було визначено тим, що Радянський Союз, спираючись на принципи „нового політичного мислення”, відмовився від доктрини Брежнєва, яка обмежувала суверенітет соціалістичних держав Східної Європи. Крах домінуючого радянського впливу стимулював і пришвидшував процес геополітичного самовизначення етносів регіону. На уламках соціалістичного табору відновило державність ряд країн, в тому числі Чехія.

Практичне значення отриманих результатів:

1). Випробувані в дослідженні методи і методики можуть бути використані для успішного вивчення міждержавних відносин пострадянських і постсоціалістичних країн;

2). Результати дослідження можуть бути використані при написанні узагальнюючих праць з новітньої історії і міжнародних відносин, підручників, посібників, навчальних програм, розробки спеціальних вузівських курсів з новітньої історії, міжнародних відносин, країнознавства, політичної історії, історії держави і права, історії історії та ряду інших дисциплін;

3). Здійснені в публікації узагальнення досвіду трансформації державної організації і управління зовнішньополітичним співробітництвом дозволяє рекомендувати найбільш ефективні з них для проведення трансформаційних реформ в Україні.

Сьогодні в розпорядженні дослідників є достатньо велика кількість різноманітних фактів і відомостей, які використовують для аналізу трансформаційних процесів у країнах Центрально-Східної Європи.

Початки революційних перетворень, тобто перебіг „оксамитової“ революції, падіння комуністичного режиму і перші демократичні політичні перетворення в ЧСФР висвітлені в монографічному дослідженні В. Приходька „Нижня революція” в Чехословаччині та формування нової внутрішньої і зовнішньої політики країни”. Своєрідне продовження теми, тобто хід державно-правових реформ в ЧСФР, перші ознаки її розпаду та процеси поділу федерації і утворення Чеської Республіки висвітлені в насиченій фактами монографії В.Лемака „Державно-правова реформа в Чехословаччині в умовах постсоціалістичної модернізації й поділу федерації”. Названі праці дали нам можливість уточнити початки і перебіг трансформаційних процесів у ЧСФР в 1989-1999 рр.

Питання особливостей постсоціалістичної трансформації державно-політичної та соціально-економічної системи Чехії порушив у своїй статті „Постсоціалістична трансформація в Чеській Республіці: специфіка і етапи” І. Вовканич. Він виділив 1980-1990 рр. в окремий етап демократичної трансформації („демократичний транзит”) переходу від тоталітарної до демократичної системи та громадянського суспільства. Інтеграційна стратегія країн Центрально-Східної Європи достатньо повно висвітлена у статті О. Ковальової „Інтеграційні стратегії країн Центральної та Східної Європи на сучасному етапі розширення Євросоюзу”, а І. Максименко, окресливши стратегію східного розширення об’єднаної Європи.

Початком становлення сучасної Чеської Республіки слід вважати 13 грудня 1992 р., коли Чеська Національна Рада схвалила Конституцію країни. З 1 січня 1993 р. ЧР офіційно виступає на міжнародній арені як незалежна держава. Того ж дня було започатковано дипломатичні відносини між Україною і Чеською Республікою. Нова держава в центрі Європи має територію 78864 тис. кв. км. і населення 10,4 млн. осіб, з них понад 81% – чехи. [1, с.606].

Нова держава одержала у спадок від ЧСФР парламент, який був скликаний у червні 1992 р. Після виборів блок Громадянської демократичної партії (ГДП) і Громадянського демократичного альянсу (ГДА), зберігши більшість у національній Раді ЧР, повели країну по поглибленню економічних і політичних реформ. Національна Рада Чехії вже 21 січня 1993 р. обрала президентом В. Гавела, а головою уряду залишився В. Клаус. Але ЧР ще не мала верхньої палати парламенту – сенату. Вибори до нього відбулися аж у 1996 р. 21 травня 1993 р. парламент Чехії прийняв Закон про люстрації, яким заборонялось колишнім діячам ЧСФР співробітникам спецслужб займати посади в державних органах протягом періоду до 2000 р. [2, с 332,382].

Що на початку трансформаційних процесів у ЧСФР було визначено інтеграційний курс держави. У червні 1993 р. на сесії Європейської ради в Копенгагені було вироблено критерії для вступу до ЄС для країн Центрально-Східної Європи. Щоб виконати їх уряд В. Клауса пішов шляхом зміцнення міцної правої ГДП, яка мала забезпечити в парламенті

прийняття необхідного законодавства, зібрав групу реформаторів з працівників центрального банку, науковців інституту економіки та прогнозування. Він не визнавав поєднання ринкових і планових економічних відносин, вважав приватну власність за каталізатор економічного зростання, а найкращою соціальною політикою – надійну економіку [3, с18-24.].

У період між виборами 1992-1996 рр. уряд В. Клауса мав широкі простір для політичних маневрів з тим, щоб послабити позиції своїх політичних суперників і критиків. На виборах 31.05 – 1.06.1996 р. в нижню палату парламенту ГДП перемогла, одержавши 29,62 % голосів і 68 депутатських місць. Досягши домовленостей з Чеською соціал-демократичною партією (ЧСДП), В. Клаус сформував уряд меншості, який працював до листопада 1997 р. [4,5 , с.320..].

Падіння уряду В. Клауса формально було пов'язане з відставкою 21 жовтня 1997 р. кількох міністрів з керівництва ГДП, які звинуватили прем'єра в підкилимних призначеннях членів уряду, а потім потребуні відставки уряду. 30 листопада 1997 р. уряд В. Клауса пішов у відставку [6, с 223]. Відставка уряду В. Клауса була викликана не лише невдоволенням реформами, економічними злочинами, „фінансовими пірамідами“, а й помітними ознаками наступаючої економічної кризи. Вже 2 січня 1998 р. було оголошено склад нового уряду ЧР на чолі з політично нейтральним П. Тошовським. Президент В. Гавел призначив дострокові парламентські вибори на червень 1998 р. На виборах 19-20 червня 1998 р. в нижню палату парламенту ЧСДП одержала 32 % голосів і 74 депутатські мандати, ГДП – 27,7 % голосів, 63 депутатські мандати. Президент доручив сформувати уряд лідеру ЧСДП М.Земану. 5 листопада 1998 р. М.Земан і В. Клаус домовились про створення соціал-демократичного уряду меншості. Внаслідок політичного компромісу було підписано „Толерантний договір“ за яким уряд ЧСДП зобов'язувався і далі проводити курс реформ, а ГДП підтримувати урядові законопроекти у парламенті, спікером якого став В. Клаус [7,8,9]. В. Гавел дав негативну оцінку названому договору. Він вважав, що він несе в собі загрозу суспільству шляхом узурпації влади [10].

Розвиток і хід політичних процесів протягом 1993-1999 рр. однозначно засвідчив, що Чехія перетворилась на демократичну державу з стабільною політичною системою, в якій зміна влади відбувається конституційними шляхом. Оцінюючи політичний розвиток країни, Європейська комісія у своєму щорічному звіті за 2000 р. відзначила, що ЧР успішно виконує політичні критерії вступу до Євросоюзу [11 с 335].

Протягом 1993-1999 рр. в Чехії здійснювались також економічні реформи, які змінили соціально-економічний устрій країни. В ході реформ було: запроваджено жорстку фінансову дисципліну, що не допускала погашення бюджетного дефіциту емісією грошової одиниці; лібералізовано ціни; у 1993 р. ухвалено нове податкове законодавство, що значно посилило місцеві бюджети; реформовано валютну систему, що в 1993 р. запроваджено конвертованість чеської крони; відрегульовано дефіцит

населення і т. ін. [12 с.333.].

Найважливішим реформаторським кроком урядів В.Клауса була „купонова” приватизація, що здійснювалась протягом 1991-1997 рр. У ході її проведення безплатно у приватну власність було передано 83,57% державного майна, в тому числі 65,82% „купоною” приватизацією. Так звана друга хвиля приватизації пройшла у 1993-1994 рр., коли 6 мільйонів чехів вклали свої купони безпосередньо на підприємства або в приватизаційні фонди, а 2 млн. — продали свої купони. З метою створення вітчизняного власника уряд домогся законодавчого обмеження участі іноземного капіталу в приватизації. У ході її проведення в Чехії склалось значне число дрібних і середніх власників [13, с.333.].

З метою фінансово-економічного оздоровлення народного господарства, уряд В. Клауса у квітні 1997 р. прийняв першу стабілізаційну програму, а в травні — другу, якою було узгоджено дії уряду і Чеського національного банку (ЧНБ). Перша стабілізаційна програма не дала бажаного результату. Другою стабілізаційною програмою було проведено заходи по зміцненню валютної системи. У результаті прийнятих заходів вдалося пом'якшити незбалансованість чеської економіки. Загальні економічні труднощі позначились і на чеській промисловості, яка в 1998 р. досягла лише 70 % рівня 1990 р. Це викликало зниження ВВП, дефіцит державного бюджету, зростання внутрішньої і зовнішньої заборгованості, що у 1999 р. складало 4 % ВВП [1, 608]. Складна соціально-економічна ситуація в країні загострила протиріччя в правоцентристській урядовій коаліції. Криза розпочалась в рядах ГДП у жовтні, а в грудні 1997 р. уряд В. Клауса пішов у відставку. Подальші стабілізаційні заходи і виведення країни з фінансово-економічної кризи проводилось вже соціал-демократичним урядом М.Земана. Його уряд розпочав свою діяльність з інвентаризації країни. У результаті її проведення з'ясувалось, що „купонова” приватизація передала більшість підприємств фондам, які насправді були банками, а банки належали державі. Отже, в Чехії, на його думку, збереглась нова форма державної власності, яку він назвав „банківським соціалізмом”. Щоб змінити ситуацію, уряд М.Земана почав підготовку приватизації 4 найбільших банків країни. Новий уряд намагався поліпшити справи в економіці законодавчим обмеженням банків у володінні нефінансовими об'єктами, програми оздоровлення великих підприємств, створенням сприятливих умов для вітчизняних інвесторів, залученням іноземних інвестицій.

Таким чином, упродовж 1993-1999 рр. відбулись кардинальні зміни в економіці Чехії. У результаті проведення реформ на кінець 1999 р. приватна власність в країні домінувала, в ній вироблялось 80 % ВВП, виросла конкурентоспроможність чеської економіки. Це підтверджують ігальні обсяги зовнішньоторгового обміну Чехії з країнами ЄС, що виросли з 32% у 1989 р. до 70% у 1999 р. загального зовнішнього торгового обігу країни. Чеська економіка стала привабливою для інвестицій. Якщо в економіку країни було залучено всього 23,1 млрд. дол. США, то лише у 1999 р. прямі іноземні інвестиції склали 5,1 млрд. дол.

США. Із них 2/3 приходилось на країни Євросоюзу, а 16 % – на США.

Отже, протягом 1993-1999 рр. успішні трансформаційні процеси в Чехії привели до її членства в НАТО. Крім того, країна зробила кілька важливих кроків у напрямку вступу до Євросоюзу. Серед них виділимо переорієнтацію чеської економіки та торговельно-економічне співробітництво з країнами Євросоюзу, загалом успішну реалізацію Європейської Угоди, безмитний режим для поставок з Чехії до Євросоюзу металів, текстилю і т. ін. Таким чином, у 1999 р. завершився другий етап підготовки Чехії до вступу в Євросоюз.

У перші місяці після „оксамитової” революції 1989 р. вступ Чехословаччини до Євросоюзу декларувався як одне з головних стратегічних завдань тодішньої чехословацької зовнішньої політики. Таку точку зору сповідували всі уряди ЧСФР, а згодом ЧР. При кожному новому розширенні ЄС для країн-кандидатів запроваджувався „перехідний період” як механізм, що полегшує процес розширення Євросоюзу. При вступі до ЄС нові члени одержували значну фінансову допомогу.

Для кожної країни-кандидата встановлювалось певне число „перехідних періодів”: для Чехії – 16, Словаччини – 25, Угорщини – 31, Польщі – 49. Все це свідчило, що із названих країн Чехія була найбільш підготовлена для вступу в Євросоюз [14, с.328-329.].

У структурі чеського експорту до країн ЄС переважали високотехнологічна продукція та напівфабрикати. Разом ці товарні групи складали понад 75% всього чеського експорту до ЄС, а з них машини і транспортні засоби – 51,9%. Переважна частка цього експорту складалась з автомобілів компанії „Шкода-Авто” (м. Млада Болеслав), що належить німецькому концерну „Volkswagen”. Чеський імпорту з країн ЄС переважно різні машини і транспортні засоби. Вони у 2001 р. склали 49 % всього чеського імпорту з країн ЄС [14, с.328-329.].

Наведені дані свідчать про активну інтеграцію чеської економіки в економічні структури ЄС. При цьому спостерігалась навіть переорієнтація ЧР з сировинних ресурсів Росії і країн СНД на аналогічні ресурси країн ЄС. Свідченням цього є те, що при загальному зростанні чесько-російської торгівлі у 2001 р. на 1% . Така переорієнтація ЧР зачепила і чеський імпорту з України.

Рапорт 1999 р. вказував на дуже незначний прогрес ЧР на шляху до ЄС. Вже у березні 2000 р. чеський уряд підготував документ „Чехія і розширення ЄС”. „Регулярний рапорт” 2000 р. позитивно оцінює розвиток чеського парламенту, покращення макроекономічної ситуації, пришвидшення структуральних реформ, зростання інвестицій до 9,3 % ВВП, але за найбільший недолік визначив відсутність Акту про шопінг-сервіс, незавершеність юридичної реформи і слабку підготовленість кадрів і т. ін.. Проте вже в грудні 2000 р. на засідання Європейської Ради в Німці відзначалось, що Чехія найбільш готова з країн-кандидатів до вступу в ЄС і її офіційне прийняття відбудеться наприкінці 2002 р., а ратифікація договору про її членство в ЄС має бути ратифікована до літа 2004 р. [14, с. 9-10.].

На час вступу до Європейського Союзу Чехії було потрібно довести демократичну систему країни до європейських стандартів та добре підготувати всю господарську систему країни. Демократичні інститути стали визначальними як у житті чеського парламенту, так поза його межами. Свідченням цього був вихід з парламентської кризи 1999 р. Уже 26 січня 2000 р. керівництво ГДП і ЧСДП підписали „патент взаємної підтримки”. ГДП зобов’язалась підтримати урядовий проект бюджету за умови, що дефіцит державного бюджету в 2001 р. не буде перевищувати 20 млрд. крон, в 2002 р. – 10 млрд. крон, а в 2003 р. дефіцит бюджету має бути знижений до вимог ЄС, тобто не перевищувати 3% ВВП..

Все перше півріччя 2002 р. пройшло у політичній боротьбі довкола виборів в нижню палату і сенат чеського парламенту. Вибори засвідчили, що в країні склалась майже повністю сформована двопартійна політична система: ліва – ЧСДП, права – ГДП. На виборах до нижньої палати парламенту, які відбулись 14-15 червня 2002 р., ЧСДП отримала 30,2 % голосів виборців (70 депутатських мандатів), ГДП – 24,4 % (58 депутатських мандатів), КПЧМ – 18,5 % (41 депутатський мандат), „Коаліція” (ХДУ – ЧНП та УС – ДЕУ) – 14,27 % (31 депутатський мандат). Уже 9 червня 2002 р. було сформовано лівоцентристський уряд ЧСДП і „Коаліції”. Основними завданнями нового уряду В.Шпідли була інтеграція ЧР до ЄС, домогтись економічного росту та підвищення життєвого рівня громадян. В.Шпідлі належала ідея широкого залучення до працевлаштування в Чехії громадян України. Серйозним випробуванням нового уряду стала катастрофічна повінь у серпні 2002 р., яка так чи інакше зачепила 40% території Чехії та завдала шкоди економіці країни майже на 3 млрд. дол. США [15, S. – 9-10.]. Загалом внутрішньополітична ситуація кінця 2002 р. визначалась виборами до сенату чеського парламенту та наближенням терміну президентських виборів. Після осінніх довиборів 1/3 складу сенату його найбільшою фракцією стала фракція ГДП – 26 мандатів, фракція ХДУ – ЧНП – 14, УС – ДЕУ та ГДА – 14, ЧСДП – 11, КПЧМ – 3 мандати. Така розстановка політичних сил у сенаті відкрила можливість В. Клаусу претендувати на посаду президента ЧР. За таких умов реваншистські сили Німеччини, Австрії та Угорщини домогались скасування „декретів Бенеша”, які було видано в 1945 р. Відповідно до „декретів Бенеша” понад 3 млн. німців та 400 тис. угорців були позбавлені громадянства ЧСР і майнових прав за зраду держави в роки німецької окупації і виселені з країни. Палата депутатів чеського парламенту одногolosно відкинула вимоги реваншистів.

Все внутрішньополітичне життя країни у 2002 р. було підпорядковано виключному етапу вступу ЧР до ЄС. На грудневому 2002 р. самміті, ЄС в Копенгагені Чехія, разом з іншими 9 країнами-кандидатами дістала запрошення стати членом Євросоюзу з 1 травня 2004 р. Уже в Копенгагені чеська делегація домоглась одержання упродовж перших трьох років членства 747 млн. євро, для збалансування свого бюджету, а 16 квітня 2003 р. на самміті ЄС в Афінах підписала в Угоду про вступ до Євросоюзу [15, S. – 9-10.].

Підсумовуючи наголосимо, що Чехія не лише домоглась вступу до Євросоюзу, а й протягом 1993 – 2005 рр. досягла позитивних і ефективних результатів у зовнішньоекономічній діяльності. Цього країною було досягнуто завдяки: 1). Поступовому і наполегливому адаптуванню своєї зовнішньоекономічної і політичної діяльності до принципів і вимог Євросоюзу; 2). Становленню ефективних і успішних інституційних структур та механізмів постійного діалогу з керівними структурами ЄС, послідовному відстоюванню інтересів держави при переговорах про вступ до Євросоюзу; 3). Поступовій інтеграції країни до єдиного ринку, торговельного і митного союзів Євросоюзу; 4). Впровадженню ефективних засобів сприяння зовнішньоекономічній діяльності національного виробника через проведення продуманої державної політики підтримки експорту.

ЛІТЕРАТУРИ:

1. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. – Львів: ЛНУ ім. Франка, 2001. – с.606.
2. Задорожнюк Э. Г. Первое десятилетие политической истории Чешской Республики 1993-2003 гг./ Э. Г. Задорожнюк., Я. В. Шилов // Чехия и Словакия в XX веке. Очерки истории. В двух книгах. Книга 2. – М.: Наука, 2005. – с 332,382.
3. Киш Е. Геополітичні наслідки інтеграції країн Центральної Європи в Європейський Союз/С.Киш // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Ін-т 12. – Ужгород: СМТ „Вісник Карпат”, 2005. – с18-24.
4. Центрально-Восточная Европа во второй половине XX века. В трех томах. Том Третий. Трансформации 90-х годов. – Часть I. – М.: Наука, 2002. – с.320.
5. Корсак Р.В.Українсько-чеське міждержавне співробітництво в 1991-2005рр./Р.В.Корсак.-Ужгород:Гражда,2007.-с.45.
6. Bauer J. Kdo za nás rozhoduje. Pravdivý skutečnosti o zbkulisnim boji ?SSS) a ČR. J.Bauer.-Praha: Saga, 1998. – 223 s.
7. Інформація про нове керівництво Чеського Уряду та Міністерства промислової і торгівлі Чеської Республіки // Поточний архів Посольства України в Чеській Республіці Справа № 01–05 /437 від 23.07.1998. – 20 с.
8. Шимов Я.В.,„Опозиционный договор” между Чешской социал-демократической партией и Гражданской демократической партией и его роль в политической истории Чехии (1998-2000 годы)/ Я. В. Шимов // Проблемы славяноведения в трудах молодых ученых. – Вып. первый. – М.: Наука, 2003. – с. 192-194.
9. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів .-с.606.
10. Дорожков О. В Чехии левые и правые разделили власть/ О. В Дорожков // Демократия. 1998. – 15 июля.
11. Центрально-Восточная Европа во второй половине XX века. В трех томах. Том Третий. Трансформации 90-х годов. – Часть I. – с.335.
12. Центрально-Восточная Европа во второй половине XX века. В трех томах. Том Третий. Трансформации 90-х годов. – Часть II. – М.: Наука, 2002. – с.307
13. Там само.-с.333.
14. Центрально-Восточная Европа во второй половине XX века. В трех томах. Том Третий. Трансформации 90-х годов. – Часть II. – М.: Наука, 2002. – с.334-335
15. Nikolski V. Sou?asný postavení ?eský ekonomí/ V. Nikolski // Mezifirmová politika 1999. – № 4. – S. – 9-10.

ДОСЛІДЖЕННЯ ТОЧНОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПЛОЩ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ПРИ КАДАСТРОВИХ ЗНІМАННЯХ

RESEARCH INFO THE EXACT LE TERMINATION OF LAND PLOTS AREAS FOR CADASTER SURVEYS

М.М. Дутчин, О.В. Ребег
M.M. Dutchyn, O.V. Rebega

Івано-Франківський національний технічний університет нафти й газу,
вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, Україна, ZVK@nuing.edu.ua

Наявність великої кількості територіальних одиниць з високою ціною землі обумовлює відповідну точність відображення меж земельних ділянок та визначення їх площ.

В одному і тому ж населеному пункті вартість 1 кв.м земельної ділянки залежно від її розташування і функціонального призначення може змінюватися в широких межах.

Відносно ціни землі, зростатимуть і вимоги до точності визначення площ земельних ділянок, а отже, і до точності кадастрових знімків.

Як відомо, точність визначення площі земельної ділянки залежить переважно від точності визначення координат межових знаків, розміру та форми ділянки.

При довгих прямих відрізках меж (крім кутів повороту) координуються також проміжні точки через 50-80 м, що призводить до збільшення кількості контурних точок ділянки. Така необхідність доволі часто виникає і в інших випадках при координуванні меж, наприклад, у випадку примикання земельної ділянки до вулиць, провулків, проїздів та ін.

Вимоги до точності визначення площ земельних ділянок пов'язують переважно з розміром і формою (видовженістю) ділянки, точністю визначення координат межових знаків, адміністративно-територіальним поділом, економічними чинниками, масштабом планово-картографічних матеріалів, цільовим призначенням.

Таким чином, постає питання доцільності врахування кількості контурних точок ділянки при розрахунку точності визначення її площі.

Середню квадратичну похибку обчислення площі земельної ділянки можна визначити за формулою:

$$m_p = \frac{1}{2\sqrt{2}} \sqrt{\sum_{i=1}^n (m_i \cdot D_i)^2} \quad (1)$$

де m_i – середня квадратична похибка визначення координат межових знаків, яка відповідно до документів з інвентаризації $m_i \leq 0,1$ м;

D_i – віддаль між точками $(i+1)$ і $(i-1)$.